

Vojtíšek, Z., Dušek, P., Motl, J. (2012). *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál. 232 stran. ISBN 978-80-262-0088-8

Kniha autorů Z. Vojtíška, P. Duška a J. Motla přináší zajímavé spektrum pohledů na otázky spojené s tím, co je dnes označováno pojmem *spiritualita*. Kniha je určena širokému okruhu čtenářů. Vyjdeme-li z toho, co vyplývá z názvu, pak adresáty knihy jsou především ti, co se vejdou do široké kategorie profesí, které označujeme jako pomáhající. Svě si v knize najdou ovšem i ostatní čtenáři, kteří se zajímají například o duchovní prožitky nebo o způsoby pomoci v potížích se spiritualitou.

Z krátké anotace z obálky knihy vyplývá, že si autoři nekladli za cíl poskytnout jednoznačné odpovědi na všechny otázky. Ve skutečnosti by zřejmě takový úkol byl nesplnitelný a snaha o to ho naplnit marná. Navíc předpokládám, že většina čtenářů dnes nehledá knihy autorů, kteří jsou přesvědčeni o tom, že umí najít odpovědi na všechny otázky.

Obsah knihy je rozdělen do čtyř kapitol. První a třetí z nich jsou více teoreticky zaměřené, druhá a čtvrtá pak mají spíše aplikační charakter. Východisko orientující mnohé definice a vybrané modely v této knize má interdisciplinární základ. Vedle religionistického, lze najít také psychologický, sociologický, teologický či filozofický. Úvodní kapitola předkládá kromě vymezení samotného pojmu *spiritualita*, také objasnění některých dílčích subkategorií tohoto fenoménu. Na stránkách třetí kapitoly najdeme vybrané koncepce spirituality, náboženské zralosti či procesu vývoje víry tak, jak je předložili W. James, W.C. Smith, G. Allport nebo J.W. Fowler. Zatímco v druhé kapitole je prezentován institucionální rámec pomoci v případech potíží se spiritualitou, text čtvrté kapitoly přináší podrobnější pohled na vybrané otázky zasazené do kontextu spirituality. Jedná se například o problematiku související se smrtí či o úskalí represivní výchovy v radikálních nábožensky orientovaných rodinách.

V knize je deklarována snaha autorů přistupovat k vybraným otázkám bez předsudků. Text zejména první kapitoly, je z mého pohledu psán s opatrností tak, aby byla zachována co největší míra objektivity. Domnívám se však, že zejména u spirituality platí, že osobní předporozumění badatele hraje důležitou roli v tom, jakým způsobem přistupuje k definicím, konceptualizacím či operacionalizacím obsahu uvedeného konstruktů. Snaha potlačit nebo se vzdát vlastního přesvědčení ve jménu vědecké korektnosti nebo objektivitě se možná jeví ve vědeckých kruzích jako správná. V praxi pomáhajících pracovníků, se však domnívám, že je málo platná.

Snahu přinést na knižní trh knihu o duchovním prožívání, o náboženských i nenáboženských zkušenostech s tím, co člověk přesahuje i o možných problémech, vítám. Z mé praxe učitelky budoucích sociálních pracovníků vím, jak potřebné je o těchto tématech se stu-

denty hovořit. Snad by se po této knize mohla objevit další publikace, ve které by byl předložen například křesťanský, buddhistický, judaistický... model spirituality s možným návrhem aplikace v praxi pomáhajících profesí. Jsem si vědoma toho, že má úvaha pramení ze zkušenosti a mého přístupu, ve kterém náboženství nevnímám jako abstraktní pojem.

Kladně hodnotím to, že se autoři pokusili nastínit spiritualitu nejen s jejími pozitivy. Jsem přesvědčena, že kniha může provokovat věřící i nevěřící k zamýšlení a vést k otázkám. Ve věcech spirituality, jsou někdy otázky cennější než hotové odpovědi.

Mgr. Alina Cogiel, Ph.D.

Název: Terminologický a výkladový slovník základních pojmů primární prevence rizikového chování, Praha: UK v Praze, 1. LF, Klinika adiktologie 1. LF a VFN, TOGGA 2012

Autorský kolektiv: Michal Miovský, Tereza Adámková, Lenka Šavlová, Tomáš Čech, Pavla Doležalová, Lenka Endrůdiová, Roman Gabrhelík, Miroslav Charvát, Lucie Jurystová, Lenka Macková, Veronika Pavlas Martanová, Monika Nevoralová, Petr Novák, Olga Orosová, Lenka Skácelová, Lenka Šťastná, Michaela Širůčková, Michaela Štefunková, Jaroslav Vacek, Jana Zapletalová

Vytvoření *Terminologického a výkladového slovníku základních pojmů primární prevence rizikového chování* vyplynulo ze společenského požadavku na vymezení a interpretaci klíčových pojmů a konceptů z oblasti primární protidrogové prevence, realizované především školskými zařízeními. O potřebnosti, významu a praktické využitelnosti publikace svědčí její rozsáhlá finanční podpora. Publikace vznikla díky finanční podpoře: Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR a projektu Tvorba systému modulárního vzdělávání v oblasti prevence rizikového chování pro pedagogické a poradenské pracovníky škol a školských zařízení na celostátní úrovni CZ.1.07/1.3.00/08.0205 ESF OP VK (spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky); projektu GA ČR č. 406/09/0119 EUDAP-2: Vývoj a ověření metodiky evaluace programů primární prevence užívání návykových látek dále Firmy Schering-Plough s. r. o., součást Merck & Co., inc., Whitehouse Station, NJ, U.S.A a konečně Krajského úřadu Jihomoravského kraje.

Slovník představuje také metodickou publikaci MŠMT ČR a Kliniky adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze pro oblast primární prevence rizikového chování.

Jádro obsahu monografického slovníku (167 stran) tvoří výklad 28 pojmů, které jsou pro primární prevenci klíčové. Popis a interpretace pojmů se v celém textu opírají o použití jednotné metody, každý pojem, tzv. „*primární heslo*“, je zasazen a vysvětlen v širším kontextu a souvislostech. Abecedně řazená primární hesla jsou opatřena anglickým terminologickým ekvivalentem. Rychlou orientaci v textu umožňují rejstříky, edukační kvalitu zvyšuje přiměřená strukturovanost textu, včetně rozsáhlého seznamu doporučené odborné literatury a také formálního rozvržení textu. Primární hesla vysvětlují erudovaní multidisciplinárně vzdělanostně orientovaní autoři, což odpovídá mezioborovému a meziresortnímu charakteru školní prevence.

Obsahově, metodicky i formálně je slovník kvalitní. Primární hesla jsou pečlivě vybrána vzhledem k hlavnímu cíli primární prevence, kterým je prostřednictvím strategií a edukačních programů snižovat poptávku po drogách a zájem o experimentování s návykovými látkami nebo jejich užívání. Shodný metodický postup výkladu primárních hesel text zpřehledňuje, činí jej více srozumitelný a zapamatovatelný. Jednotlivá hesla jsou opatřena seznamem použité a doporučené literatury, který ukazuje z jakého autorského prostředí a teoretického směru daný výklad pojmu vychází. Obsahovou i stylistickou kvalitu zpracování jednotlivých hesel považují za zdařilou.

Význam posuzované monografie je vícečetný. V prvé řadě je kniha určena ke vzdělávání v primární prevenci, zvláště profesionálům, kteří v této oblasti působí. Pouze soustavně specializační vzdělávání těchto pracovníků může zabránit poškození cílových skupin, jimž je prevence určena, tj. dětem a mládeži. Evaluace některých programů v minulosti ukázala, že neodborné „preventivní“ zásahy nevedou k naplnění cílů, ale mohou na cílové skupiny působit i škodlivě. Na školách v České republice se sice realizuje od konce 90. let 20. století prevence, která usiluje o zefektivnění výchovně vzdělávacího působení na děti a mládež ve věku od šesti do devatenácti let, v oblasti sociálně patologických jevů, avšak způsoby jejího vedení mají mnohdy charakter pouze informační.

Informační přístupy staví na racionálním modelu lidského chování. V jeho kontextu jsou lidé chápáni jako pasivní příjemci faktů. Koncepte informačních přístupů často zahrnuje prvky zastrašování, zdůrazňuje nebo dramatizuje rizika spojená s abúzem. Metodicky používají didaktické instrukce, diskuse, audio či video presentace, výstavy návykových látek, příručky pro žáky a rodiče. Hodnotící studie k testování efektivnosti informačních přístupů poukázaly na nepřilíš těsný vztah mezi růstem znalostí o drogách a následnými změnami postojů a chování k drogám. Některé studie dokonce uvedly, že nevhodně vedená prevence může stimulovat adolescentní extrém.

Slovník významně pomáhá ke sjednocení mnohdy významově nejednotné terminologie v oblasti primární prevence, což je zásadní pro komunikaci v oboru a ve vzdělanostně různorodé komunitě odborníků, kteří se protidrogové prevenci věnují (psychologové, pedagogové, lékaři, sociální pracovníci, sociologové, právníci, úředníci, aj.).

Autoři prokázali expertní fundovanost v daném specializovaném tématu. Slovník je s to plnit účel deklarovaný v úvodu, jeho rozšíření v praxi může významně přispět k terminologické utříděnosti a ve svých důsledcích pomoci zkvalitnit primární prevenci realizovanou ve školských zařízeních. Pomáhá řešit zvýšení vzdělanosti pedagogických pracovníků k tomu, aby byli schopni řešit situace související s výskytem maladjustovaného chování (přechodné, situační poruchy i odchýlné až psychopatologické formy vývoje osobnosti s větším sklonem k citové chudosti, nezdrženlivosti až agresivitě).

Terminologický a výkladový slovník doplňuje mezeru v nabídce kvalitních publikací určených pro mezioborové vzdělávání odborníků. Představuje další příspěvek do souboru vzdělávacích textů určených pracovníkům ve sféře prevence i širší odborné veřejnosti. Navazuje na původní učebnici z roku 2010 autorského kolektivu pod vedením M. Miovského a obsahově ji rozšiřuje. Slovník je důležitý pro rozvoj primární prevence i celé adiktologie v České republice.

doc. PhDr. Helena Zášková, CSc.